

Orbán Viktor politikusi pályakezdése

Orbán Viktor neve elválaszthatatlan a Kádár-korszak utolsó éveiben kiéleződött belpolitikai küzdelmektől. Ha közismert mitologikus alak szimbólumrendszerén át kellene megragadni politikusi pályakezdését, bizonyosan Pallasz Athéné lenne a legalkalmasabb erre. Orbán kifejezetten harcias alkat, aki 25 évesen már *teljes fegyverzetben* – világosan megfogalmazott politikai célok képviselésében – jelenik meg a korabeli magyar politikai küzdőtéren, az *igazságosság* jegyében merészen vállalva az államszocialista rendszer által húzott határok átlépését. Jelen tanulmány Orbán politikusi karrierjének első hónapjait mutatja be, amikortól, az országos közéletet befolyásoló módon, folyamatosan jelen van a magyar politikai életben.

A FIDESZ megalakulása

Az 1980-as évek Magyarországon a hatalom és az ifjúság politikai viszonyát felhőtlenül láttatták, s a magyar ifjúságpolitika a fiatal generáció alapvető problémáival egyáltalán nem foglalkozott. Nem akart tudomást venni a tizenhuszonéves korosztály pályakezdési és családalapítási gondjairól, a magyar fiatalok léthelyzetének folyamatos romlásáról, megélhetési és lakáshoz jutási nehézségeiről.¹ Az elodázott problémák felhalmozódása és a Szovjetunióban Gorbacsov 1985-ös hatalomra kerülése

után bekövetkezett változások oda vezettek, hogy a *Kommunista Ifjúsági Szövetséggel* (KISZ) azonosulni nem akaró, a cselekvés lehetőségét kifejezetten a politikában kereső fiatalok rövid időn belül politikaformáló erővé váltak.

Két hónapos mélyreható előkészítő viták után,² 1988. március 30-án késő este, Budapesten, a Ménesi úti Bibó István Szakkollégiumban³ *Fiatalkor Demokraták Szövetsége* (FIDESZ) néven *független, radikális reformpárti, ifjúsági* politikai szervezet alakult. Az eredeti formájában ötoldalas alapító nyilatkozatot⁴ – amelyet a FIDESZ nem tekintett a szervezet konkrét programjának – 37 fiatal értelmiségi adta ki, aláírói között szerepel Orbán Viktor jogász. A megalakulást másnap a magyar újságírók és a külföldi tudósítók számára a budai Bartók Béla úti *Ma Chérie* nevű presszóba szervezett első, valamivel több mint egy órában át tartó sajtótájékoztatón Deutsch Tamás, Kövér László és Németh Zsolt mellett Orbán Viktor jelentette be.⁵

A FIDESZ színrelépése a korabeli politikai viszonyok között nagy politikai és emberi elszántságot követelő lépés volt. „Aznap éjjel többen vállaltuk – gondolatban legalábbis –, hogy vélhetően másnap bennünket letartóztatnak”⁶ – emlékezett vissza Orbán a FIDESZ születésének éjszakájára másfél évvel később. A kezdeményezés politikailag rendkívül kockázatosnak számított, hiszen a Fiatalkor Demokraták Szövetsége a pártállam hivatalos, fiatalokat tömörítő szervezete, a *Kommunista Ifjúsági Szövetség* taga-

dásaként jött létre. A KISZ-étől teljesen eltérő politikai stratégia megvalósítására törekvő FIDESZ a KISZ-től való elhatárolódását hamarosan azzal is kifejezte, hogy aki a Fial Demokraták Szövetségének tagja lesz, az nem lehet tagja a másik ifjúsági szervezetnek, a Kommunita Ifjúsági Szövetségnek is. Az új szervezet a 35 év alatti főiskolai, egyetemi hallgatókat és értelmiségieket akarta megszólítani, tagjait közülük akarta toborozni, de támogatóként az idősebb generációra is számított.⁷

A hatályos jogrendet betartó kihívásra nem azonnal és nem kemény eszközökkel, de reagált a pártállami hatalom. A Fial Demokraták Szövetsége megalakulása után másfél héttel a rendőrség felszólította a FIDESZ öt meghatározónak tartott, szervező személyiségét – köztük Orbán Viktort –, hogy szüntessék be a hatóságok által törvényellenesnek minősített kezdeményezést.⁸ Bár a hatalom késlekedő válaszával bizonytalannak mutatkozott, ettől kezdve mégis számolni kellett azzal is, hogy a hatóságok nem fogják eltérni az új ifjúsági szervezetet. Így értelmezte a rendőrségi fellépést *Magyar Hírlap* című kormánylap is, amelyen keresztül megindult a FIDESZ elleni sajtókampány: „az intelem jelzi egyszersmind a türelemnek azokat a határait, amelyek a törvényes rend és a demokrácia védelmében minden állampolgárra kötelezőek”.⁹

A médiaharcos

Orbán Viktor a Fial Demokraták Szövetsége megalakulásának másnapjától aktív szerepet vállalt a médiával való

kapcsolattartásban, rendszeresen tájékoztatta a magyar sajtó és a nyugati hírügynökségek munkatársait, kemény vitákat folytatott a magyarországi párt- és kormányajtóval. Szóvivőként a magyar újságolvasók, rádióhallgatók és tévénézők felé főként a FIDESZ politikai, társadalmi és biztonságpolitikai kérdésekről vallott aktuális nézeteit interpretálta, s ezáltal bizonyos mértékig formálta is azokat. A médiát arra is használta, hogy a FIDESZ tagjait és szimpatizánsai (későbbi szavazói) táborát gyarapítsa.

A Fial Demokraták Szövetsége megalakulásával kapcsolatosan Orbán hangsúlyozta, hogy a korabeli magyar politikai életben a FIDESZ új minőségként formálódott meg: a Magyarországon korábban létrejött köröktől – kluboktól, szakkollégiumoktól – eltérően a FIDESZ nem mozgalomként, hanem szervezetként született meg, s később is ebben a formában akar politizálni. Orbán azt is kiemelte, hogy a fiatal értelmiségieket tömörítő FIDESZ független és a magyar alkotmány biztosította keretek között működik.¹⁰ Az új ifjúsági szervezet célul tűzte maga elé, hogy a fiatalok érdekei markánsan megfogalmazódjanak, kifejezésre jussanak, és a Magyarországon gyakorlattá vált lassú, elodázó, csak nevében reformpolitika helyett gyors és mélyreható változások induljanak el. A legfőbb célok között szerepelt a *tényleges demokrácia*, a *jogállam* megvalósítása. A politikai pluralizmust sürgető FIDESZ nevében Orbán Viktor azt az álláspontot képviselte, hogy az új Magyarország külpolitikájának és biztonságpolitikájának a szögesdrótok és

falak nélküli *egységes Európa* megteremtésére kell irányulnia.

A magyar sajtóban április 8-án a *Magyar Hírlap* számolt be elsőként a FIDESZ-ről, *Rendőrségi figyelmeztetés* című terjedelmes, a szerző nevét nem közlő cikkében.¹¹ Orbán az írás FIDESZ-re vonatkozó állításait valótlannak minősítette, határozottan kiállt amellett, hogy a FIDESZ jogszerűen létező politikai szervezet, amely a nyilvánosság, a sajtó bevonásával politizál. A FIDESZ szóvivői a napilaptól levélben kértek helyreigazítást. Mivel a Magyar Hírlap erre nem volt hajlandó, ezért Orbánék a napilap és a Magyar Távirati Iroda ellen sajtópert kezdeményeztek.¹² Emellett a rendőrségi fellépést követően az öt figyelmeztetett fideszes vezető a korabeli belügyi viszonyok közepette bátor lépésre szánta el magát: panaszt nyújtott be a rendőrségre az őket ért rendőrségi eljárás miatt.

A Veszprémi Vegyipari Egyetemen április 22. és 24. között megtartott felsőoktatási diákszövetségi konferencián a magyar egyetemek és főiskolák mintegy 200 választott küldöttje vett részt. Orbán Viktor fiatal diplomásként személyesen nem lehetett ugyan jelen a rendezvényen, de a Veszprémi Vegyipari Egyetemen történeteket fontos politikatörténeti eseményként kommunikálta. Egyrészt azért, mert ennek köszönhetően a FIDESZ neve – az állami média negatív FIDESZ-értelmezése ellenére – nem negatív előjellel kerülhetett be a köztudatba. Másrészt, született Veszprémben egy dokumentum, amely az alkotmány mellett újabb legitimitációt jelentett a FI-

DESZ számára. A KISZ Veszprémben megpróbálta megakadályozni egy olyan diákszövetségi nyilatkozat kiadását, amely megfogalmazza az alternatív politikai ifjúsági szövetség iránti igényt. A különböző felsőoktatási intézményekből választott küldöttek érkeztek fideszesek a KISZ törekvéseivel szemben el tudták érni, hogy a küldöttek több mint háromnegyedének támogató szavazatával a diákszövetségi határozatba belekerüljön, hogy új politikai ifjúsági szervezetek működhessenek.¹³

A hatóságok nyomás alatt tartották a KISZ több évtizedes kizárólagossági helyzetének lebontására törekvő FIDESZ-t. Miközben a veszprémi diákszövetség zajlott, az ügyészség berendelte az április elején már rendőrségi figyelmeztetésben részesített fideszes vezetőket – köztük Orbán Viktort –, s megfenyegették őket, hogy ha nem szüntetik be a FIDESZ tevékenységét, a legsúlyosabb büncselekmény, összeesküvés vádjával bíróság elé állíthatják őket. Orbán reálisan mérte fel a helyzetet: a hatalom erős retorzióval is fel léphet a FIDESZ ellen, fel is oszthatja az új politikai szervezetet. Még azzal is számolt, hogy a FIDESZ vezetőit hamis vádak alapján börtönbe zárják.

Mindezek ellenére társaival együtt mégis vállalta a „frontvonalbeli” küzdelmet az alulról szerveződött ifjúsági kezdeményezésben. A fideszesek nyilvánosságbeli jelenlétük erősítése érdekében áprilisi 30-án tartották mintegy négyszáz jelenlévővel első nagygyűlést a budapesti Tinódi moziban, majd májusban a népligeti Jurta Színházban

szerveztek egy újabbat félezernyi érdeklődővel. Hegedűs István, aki 1994-ig politizált a FIDESZ-ben, 2001-ben így emlékezett vissza az első nagygyűlésre, amikor először találkozott a fideszesekkel: „Orbán kitűnően érvelt, logikusan és meggyőzően; de Szájer és Deutsch is nagyon jó volt”.¹⁴

Május 23-án Orbán Viktor és a FIDESZ szóvivői nemzetközi sajtóértekezletet tartottak a budapesti *Hajnal* eszpresszóban. Orbán az éppen akkor zajlott kommunista pártértekezletre is reflektálva bírálta Kádár Jánost, aki szerinte nem képes kilépni a megbont-hatatlanul egységes, egyszínű politikai szemléletből, miközben Magyarország problémái orvoslásának alapja éppen az autonóm politikai szerveződések kibontakozásában rejlik. Orbán az ellenzéki együttműködés kérdésében a FIDESZ 1988 őszére tervezett első kongresszusára irányította a figyelmet, kiemelve, hogy a FIDESZ ekkortól alakíthatja át a magyarországi független mozgalmakkal létesített szolidaritási viszonyát tényleges politikai kapcsolattá. Emellett Orbán a sajtóértekezleten bejelentette a FIDESZ halaszthatatlan, konkrét követeléseit is: „A FIDESZ azonnali jelleggel követeli, hogy március 15-ét nyilvánítsák nemzeti ünnepé, a Rákosi-rendszer áldozatainak állítsanak emlékművet és bocsássák szabadon a katonai szolgálat bebörtönzött megtagadóit.”¹⁵

A Történelmi Igazságtétel Bizottság Nagy Imre és mártírtársai kivégzésének 30. évfordulójára, 1988. június 16-ra, Budapest több helyére – köztük a Batthyány-örökmécseshez – békés tüntetést

szervezett.¹⁶ A Bizottság felhívásához a Kádár-rendszert elutasító magyarországi politikai csoportok is csatlakoztak. A rendőrök által körülvett Örökmécsesnél összegyűlt mintegy kétszáz ember – köztük a FIDESZ képviselőiben Orbán Viktor és Fodor Gábor – délután fél ötkor akarta elhelyezni a megemlékezés virágait az emlékműnél. Az eseményt súlyos rendőri atrocitások kísérték: számos megemlékezőt gumibottal bántalmaztak, megbilincseltek, őrizetbe vettek. „Utolsónak Orbán Viktort hozták be a rendőrök – írja Hodosán Róza visszaemlékezésében. Egy kocsiból szállították ki, majd hátrabilincselte kezénél kicsit megemelve belökték az ajtón. Adigra már díszes társaságunk túl volt az első izgalmon, magunkon és a rendőrökön tréfálkozva próbáltuk eltölteni az időt. Természetesen egyetlen kérdésünkre sem válaszoltak, a bilincsek levételéről azt mondták, nincs náluk a kulcs, a kollégájuk elvitte. Viktor szintén jogi magyarázatot próbált szerezni, s mint jogvégezett ember, feltette a kérdéseit. Minden megszólalása derűtséget váltott ki; például, hogy felhívhatja-e ügyvédjét. A rendőrök oda se figyeltek, rezzenéstelen arccal hallgatták, míg mi jót derültünk ezen. Ebben a helyzetben abszurdnak tündek a teljesen jogszerű kérdések. Abban az időben a rendőrségen nem volt szokás még az egypártrendszerű jogi szabályokra sem hivatkozni. Itt mindenkinek hallgass volt a neve. Ha becsukódott az ajtó, nem tudhattad, mi történik veled.”¹⁷ A hatóságok este 10-12 óra körül mindenkit szabadon engedtek. A brutális rendőri fellépésre a FIDESZ

Orbán őrizetbe vétele után nyomban reagált egy Grósz Károly miniszterelnöknek és Horváth István belügyminiszternek címzett táviratban: „Ma délután a rohamrendőrség brutálisan rátámadt békés tüntetőkre. Nőket és kiskorúakat ütlegeltek, többeket elhurcoltak, így Orbán Viktort, a FIDESZ egyik szóvivőjét. Tiltakozunk az erőszak ellen és követeljük a letartóztatottak azonnali szabadon bocsátását!”¹⁸ A független ifjúsági szervezet emellett nyilatkozat közléssel is kifejezte a rendőrterror, a jogtalannak tartott letartóztatások elleni tiltakozását.¹⁹

Összegzés

Az 1988-as év Magyarországon felszabadította az újat akarás erőit, bár azok ekkor még nem tudtak érdemi befolyást gyakorolni az ország ügyeinek alakulására. Ugyanakkor visszafordíthatatlanul elindult egy olyan folyamat, amelynek eredményeként a pártállam monolitikus rendszere két év alatt felszámolódott. Orbán, aki a FIDESZ-ről 1988-ban fontos üzeneteket közvetített a későbbi magyar választók és a nagyvilág számára, meghatározó szerepet játszott abban, hogy a magyarországi ifjúsági közélet politikai tagolatlansága megszűnt, s a FIDESZ 1989-re a megújulást kereső politikai erők egyik elismert szervezetévé nőtte ki magát.

KALMÁR ZOLTÁN

Jegyzetek

1. A magyar társadalom fiatal nemzedékének távlattalanságát elemzik az *Ifjúsági Szemle* című ifjúságelméleti folyóirat 1988. novemberi számában megjelent tanulmányok.

2. A FIDESZ megalakulásának 1988 eleji kezdeményezését Kövér László 1990-ben így idézte fel: „Dicsházi Bertalan, a Műszaki Egyetemen működő »405 Kör« politikai és társadalmi vitakör egyik szervezője jelentkezett az ötlettel, hogy ifjúsági szövetséget kellene létrehozni. Ezt az ötletet néhányan megvitattuk, így Kaderják Péter (volt Rajk-kollégista), az Erdei Ferenc Körből Rácz András, a Széchenyi Szakkollégiumból Németh Zsolt, a Klubtanács reprezentánsa: Bégány Attila, valamint Orbán Viktor és jómagam. Nem tudtuk eldönteni, hogy a felmerült javaslatok közül melyiket válasszuk: nyomban megalakulni és a nyilvánosság elé lépni, vagy lassabb tempóban, először értelmiségi és politikai körökből támogatásokat szerezve, megfontoltan szervezett tagsággal kiépülni.” – Richter Anna: *Ellenzéki kerekasztal: Portrévázlatok*. Budapest: Ötlet, 1990, 94–95.

3. „A Fidesz szempontjából a szakkollégiumi történet azért fontos, mert itt szövődtek azok a közösségi szálak, amelyek a majdani párt magvát összetartották, és itt alakult ki kapcsolat az ellenzékiek, illetve féllenzékiek tekintett szubkultúrával.” – Wéber Attila: *A Fidesz-jelenség*. Budapest: Napvilág, 1996, 7.

4. *Nyilatkozat a Fiatal Demokraták Szövetsége létrehozásáról* (1988. március 30.) In: Bozóki András (szerk.): *Tiszta lappal: A Fidesz a magyar politikában, 1988–1991. Dokumentumok*. Budapest: FIDESZ, 1992, 23–25.

5. Tóth-Szenesi Attila: *1988: megalakul a Fidesz*. (2008.03.30.) Elérés: https://index.hu/belfold/tegnapiujsg/2008/03/30/1988_megalakul_a_fidesz/

6. Richter Anna: *Ellenzéki kerekasztal: Portrévázlatok*. Budapest: Ötlet, 1990, 78.

7. *A Fiatal Demokraták Szövetsége megalakulásáról* (1988. április 1–2.) In: Bozóki András (szerk.): *Tiszta lappal: A Fidesz a magyar politikában, 1988–1991. Dokumentumok*. Budapest: FIDESZ, 1992, 28.

8. *Rendőrségi figyelmeztetés.* (Magyar Hírlap, 1988. április 8.) In: Bozóki András (szerk.): *Tiszta lappal: A Fidesz a magyar politikában, 1988–1991. Dokumentumok.* Budapest: FIDESZ, 1992, 29. Rendőrségi figyelmeztetésben részvett: Andrási Miklós, Csaba Iván, Kövér László, Orbán Viktor és Rácz András.
9. *Rendőrségi figyelmeztetés.* (Magyar Hírlap, 1988. április 8.) In: Bozóki András (szerk.): *Tiszta lappal: A Fidesz a magyar politikában, 1988–1991. Dokumentumok.* Budapest: FIDESZ, 1992, 31.
10. *A Fiatal Demokraták Szövetsége megalakulásáról* (1988. április 1–2.) In: Bozóki András (szerk.): *Tiszta lappal: A Fidesz a magyar politikában, 1988–1991. Dokumentumok.* Budapest: FIDESZ, 1992, 29.
11. *Rendőrségi figyelmeztetés.* (Magyar Hírlap, 1988. április 8.) In: Bozóki András (szerk.): *Tiszta lappal: A Fidesz a magyar politikában, 1988–1991. Dokumentumok.* Budapest: FIDESZ, 1992, 29–31.
12. *A FIDESZ sajtóperét tárgyalta a Fővárosi Bíróság.* (Magyar Október Tájékoztatószolgálat, London, 1988. május 18.) In: Bozóki András (szerk.): *Tiszta lappal: A Fidesz a magyar politikában, 1988–1991. Dokumentumok.* Budapest: FIDESZ, 1992, 48.
13. *Politikai szervezetek megalakításának lehatóságát követeli az ifjúsági parlament.* (Magyar Október Tájékoztatószolgálat, London, 1988. április 25.) In: Bozóki András (szerk.): *Tiszta lappal: A Fidesz a magyar politikában, 1988–1991. Dokumentumok.* Budapest: FIDESZ, 1992, 39–40.
14. Debreczeni József: *Orbán Viktor.* Budapest: Osiris, 2002, 77.
15. *A FIDESZ sajtóértekezlete.* (Magyar Október Tájékoztatószolgálat, London, 1988. május 21.) In: Bozóki András (szerk.): *Tiszta lappal: A Fidesz a magyar politikában, 1988–1991. Dokumentumok.* Budapest: FIDESZ, 1992, 49–50.
16. *Források az 1988. június 16-i eseményekhez* (Országos Széchényi Könyvtár 1956-os Intézet és Oral History Archívum) Elérés: http://www.rev.hu/ords/f?p=600:2:::P2_PAGE_URI:honapkepei/forrasok_19880616
17. *Források az 1988. június 16-i eseményekhez* (Országos Széchényi Könyvtár 1956-os Intézet és Oral History Archívum) Elérés: http://www.rev.hu/ords/f?p=600:2:::P2_PAGE_URI:honapkepei/forrasok_19880616
18. *Brutális rendőrállások Budapesten a forradalom áldozatairól megemlékezők ellen.* (Magyar Október Tájékoztatószolgálat, London, 1988. június 17.) In: Bozóki András (szerk.): *Tiszta lappal: A Fidesz a magyar politikában, 1988–1991. Dokumentumok.* Budapest: FIDESZ, 1992, 52.
19. *Mindenkihez!* (Budapest, 1988. június 17.) In: Bozóki András (szerk.): *Tiszta lappal: A Fidesz a magyar politikában, 1988–1991. Dokumentumok.* Budapest: FIDESZ, 1992, 52.